

A vízipipázás-világjárvány

Dr. Mucsi János, Erzsébet Gondozóház, Gödöllő

Az 1990-es évek előtt a vízipipázás elsősorban a közép-keleti régióban az idősek dohányzási formája volt. Ezt követően az 1990-es évek elején indult el világhódító útjára a vízipipázás, amikor a Közép-Keleten, majd a világ többi részén a fiatalok közül egyre többen kezdtek vízipipázni.

A komplex viselkedési trendek esetében nehéz egyetlen okra visszavezetni a változásokat. Sokkal valószínűbb, hogy több tényező együttes hatásának eredményeképpen következnek be akár robbanásszerű változások. Melyek lehetnek ezek a vízipipázás esetében?

Az ízesített vízipipadohány (Maassel) megjelenése

Nehéz megmondani, mikor jelenhetett meg az első édesített és ízesített vízipipadohány a piacon, de az 1990-es évek elején már használtak ilyet. A Maassel a dohány fermentálásával készült termék, amelynek előállításakor melaszt, glicerint és gyümölcsesszenciákat használnak fel, amelynek eredményeként egy nedves és formázható keverék jön létre.

A Maassel bevezetése előtt a vízipipázók nyers dohánnyt raktak a vízipipájukba, amelyet a használat előtt összetörtek, vízzel keverték, összepréseltek és formába öntöttek. Az ilyen típusú vízipipadohány használata során keletkező füst erős és durva volt, ellentétben a Maassel lágy és aromás füstjével. A Maassel teremtette meg az ízesített vízipipadohányok nagyipari gyártásának és kereskedelmének az alapjait. Számos, különböző aromákkal ízesített és illatosított típusú vízipipadohányt kezdtek el gyártani, amelyek közül a fiatalok ki tudták választani a számukra legfinomabbat. A felmérések szerint még mindig a Maassel által forgalmazott vízipipadohányt használ a vízipipázók többsége is. Egy 2010-ben nyolc főiskolán 3447 diák bevonásával végzett felmérés adatai szerint a vízipipázók 90%-a valamilyen ízesített vízipipadohányt használt.

Számos vízipipázót éppen a Maassel aromás és lágy füstje, valamint a különböző aromák sokasága miatt próbálta ki, választotta a dohányzásnak ezt a formáját.

A szóbeszéd szerint éppen a Maassel vízipipadohányok megjelenése indította el a vízipipázók számának robbanásszerű növekedését a Közép-Keleten.

A vízipipázás és a cafe kultúra találkozása

A vízipipázás erős szociális jellegét jól ismerjük. Sokan éppen azért kezdenek el vízipipázni, mert a vízipipázás egy bevett szokás a baráti társaságban, a munkahelyi kollégák között vagy a családban, és központi eleme a szociális és családi kapcsolatok ápolásának. A vízipipa megosztása a társakkal ugyancsak egy jól ismert gyakorlat elsősorban a fiatalok körében.

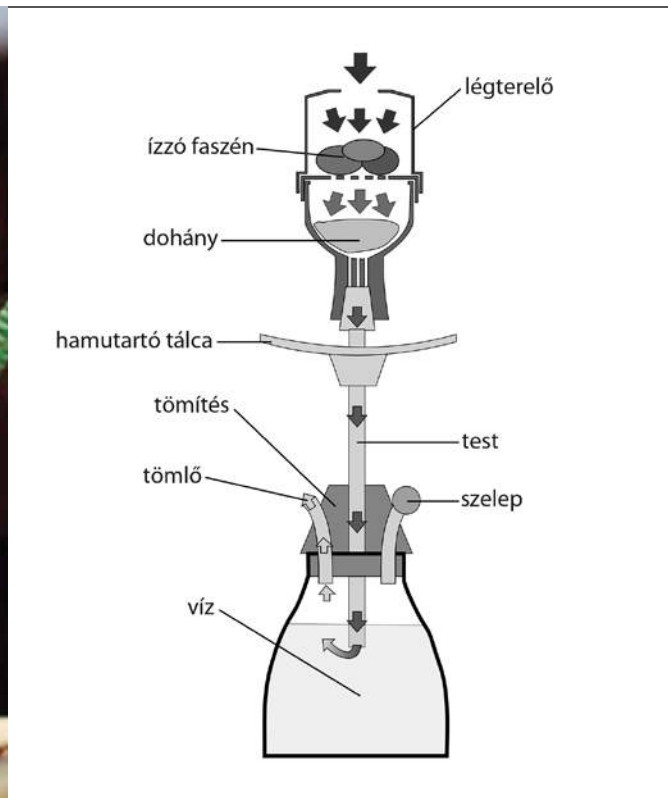
A vízipipázás hosszú és nyugodt szertartása (átlagosan kb. egy óra) ideális lehetőség a kapcsolatteremtésre különösen kávéházi körülmények között. Amikor a „cafe-boom” robbant a Közép-Keleten és szerte a világban, akkor a vízipipa annak egy természetes kiegészítőjévé vált.

Az 1990-es években a muszlim szent hónap, a Ramadan idején, speciális Ramadan-sátrakat állítottak fel. A hívők, különösen a fiatalok, esténként, a böjt letelte után ezekben a sátrakban gyűltek össze, a sátrakban pedig a vízipipának központi szerepe volt. A nikotinéhségtől is megkínzott fiatalok itt hozzájuthattak a drogjukhoz, a nikotinhoz, a vízipipa segített a hívőknek egymással kapcsolatot teremteni, megosztani az élményeiket egymással. Hamarosan ezekről a sátrakról szóltak a tudósítások a televízióban és az interneten egyaránt.

A vízipipa cafe-k sokasága nyílt meg hamarosan világszerte. Csak Londonban mintegy 400 vízipipa cafe működik. Az Egyesült Államokban az egyetemi campusok 10 mérföldes körzetében nyílt meg a legtöbb vízipipa cafe, és leginkább a fiatalok látogatják őket.

Az internet és a tömegkommunikációs eszközök

A globális kommunikációs eszközök megjelenése tette lehetővé, hogy egy helyi trendről a világ gyorsan tudomást szerzett, és gyorsan tudott elterjedni. A vízipipázás elterjedésében két ilyen jelenség játszott kiemelkedő szerepet. Az egyik a műholdas televíziózás robbanássze-

1. ábra: A vízpipa részei

rú elterjedése a Közép-Keleten. A nagy tömegek számára is olcsón hozzáférhető tv-csatornák egyik fő programja a vallásos emberek számára oly fontos Ramadan eseményeinek, köztük a vízpipázó fiatalokkal teli Ramadan-sátrak bemutatása volt.

A másik technológiai innováció, amely a művelt fiatalok körében jelentősen hozzájárult a vízpipázás elterjedéséhez, az az internet volt. Ahogy az internet hozzájárult a vízpipázás gyors megismeréséhez, úgy a vízpipa biznisz résztvevői is gyorsan rájöttek arra, hogy az internet az egyik, ha nem a legjobb eszköz a termékeik megismertetéséhez és eladásához. Az internet jelentős mértékben hozzájárult ahhoz is, hogy a vízpipázás gyorsan átlépte a Közép-Kelet határait. Az egy évtizeddel később megjelenő elektromos cigaretta elterjedésében is rendkívül fontos szerepet játszott az internet.

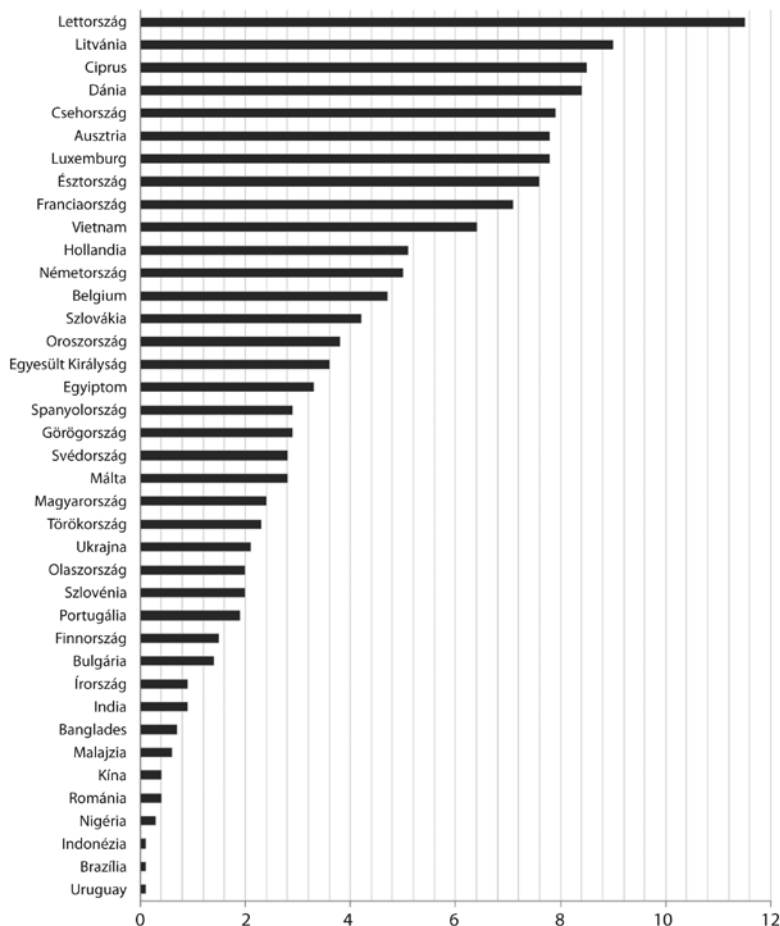

2. ábra: Ízzó faszéndarabok a vízpipa tetején

Egy az Egyesült Államokban, Nagy-Britanniában, Ausztráliában és Kanadában végzett felmérés szerint a vízpipázásról szóló cikkek, hivatkozások száma 2004–2013 között folyamatosan nőtt mind a négy országban, három országban többen kerestek rá a vízpipázásra, mint az elektromos cigarettára. A legnagyobb arányban az USA-ban kerestek rá a vízpipázásra az interneten, Nagy-Britanniában pedig az elektromos cigarettára kerestek rá valamennyivel többen. Fontos megjegyezni, hogy Nagy-Britanniában vezették be a legkorábban a füstmentes törvényeket, és a dohányzást éppen ebben az időszakban tiltották meg a zárt közterületeken. Ez nehezítette a vízpipázást az éttermekben, kávéházakban, a dohányosoknak pedig alternatívát kellett keresniük, a nikotinmegvonási tünetek enyhítésére, ezért egyre többen keresték az elektromos cigarettát.

Egy elemzés során 144 olyan weboldalt találtak, amely vízpipázó helyeket mutat be, és csak a 4%-uk helyezett el az oldalán a dohányzás káros hatásaira vonatkozó figyelmeztetéseket.

A dohányos felhasználók által készített és a YouTube-ra felkerült – vízpipázással, illetve cigarettázással kapcsolatos – videók összehasonlításából az derült ki, hogy a vízpipázók sokkal kevésbé mutatják be a vízpipázással kapcsolatos negatív információkat, illetve a vízpipázás káros következményeit, mint ahogy tették a cigarettázók a dohányzással kapcsolatban. A vízpipázást bemutató videók 92%-a tüntette fel kedvező fényben a vízpipázást, míg a cigarettázást csak az ezzel kapcsolatos videók 24%-a.

1. táblázat: A vízpipázás globális prevalenciája 15 éves kor fölött

A vízpipázással kapcsolatos szabályozások, törvények hiánya

A dohányzás elleni küzdelem fő célpontja a cigaretta volt, és a törvényhozók gyakran megfélekeztek arról, hogy a vízpipadohányt dohányterméknek tekintsék, a vízpipázást pedig a dohányzás egyik formájának. Míg a cigarettadobozok viszonylag egységes formai megjelenéssel rendelkeznek, addig a vízpipadohány csomagolási módja, alakja, mérete nagy változatosságot mutat. A cigaretták csomagolására vonatkozó jogszabályok mellett a vízpipadohányra vonatkozó specifikus jogszabályok megalkotására van szükség ahhoz, hogy a vízpipadohány piaca is jól szabályozható, korlátozható legyen.

A vízpipa-kávéházakban használt közös vízpipák mellett a nagy méretű képes figyelmeztetésekkel a legritkább esetben találkozunk a fogyasztó, mert a vízpipadohány a csomagolásával együtt csak ritkán marad ott az eszköz mellett.

A vízpipázáshoz használt keverékek káros hatása csak részben következik annak nikotintartalmából, az egészségre veszélyes

égéstermékek jelentős része nem a dohánynövényből, hanem a sok hozzáadott adalékanyag elégetéséből származik.

A vízpipázás epidemiológiája

A 13–15 éves fiatalok körében rendszeresen végzett felmérés (Global Youth Tobacco Survey/ GYTS) adatai szerint a Libanonban, Iránban és az Egyesült Arab Emírátsokban élő fiatalok próbálták ki a legnagyobb arányban a vízpipázást (25%–35%), akár 3–4× többen, mint a cigarettázást. A felmérés adatai azt sugallják, hogy a térség fiataljai körében a vízpipázás kezdi átvenni a cigarettázás helyét és szerepét. Európában sem jobb a helyzet. A 11–15 év közötti észtországi fiúk 25%-a, a lányoknak pedig a 16%-a próbálta már ki a vízpipázást.

A vízpipázás elterjedésének dinamikáját mutatja az Egyesült Államokban, hogy míg a 2011-ben és 2012-ben elvégzett két felmérés szerint a vízpipázók száma kb. 32%-kal nőtt, addig a cigarettázó fiatalok aránya csökkent.

A vízpipázás és a cigarettázás közötti kapcsolatok kutatása során derült fény arra, hogy a vízpipázás a későbbi dohányzás egyik rizikófaktora, illetve ez fordítva is igaz, hogy a dohányosok gyakrabban próbálják ki a vízpipázást, mint a nemdohányosok.

A vízpipázás visszaszorítása különösen a fiatalok körében égető fontosságú. A vízpipázást a dohányzás egyik típusának kell tekinteni, és ugyanolyan szigorú szabályozást kell bevezetni és betartatni ezzel kapcsolatban, mint amelyet számos országban már bevezettek a cigarettázás esetén. Ha zárt közterületeken törvény fogja megtiltani a vízpipázást, akkor valószínűleg kevesebb fiatal akar majd rágyújtani. ■

Forrás

Maziak W, Taleb ZB, Babelah R, et al.

The global epidemiology of waterpipe smoking.

Tob Control doi:10.1136/tobaccocontrol-2014-051903